

РОЗДІЛ 6. ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РЕФОРМ

УДК 338.246.025

Борисенко О.П.,
кандидат економічних наук, доцент,
докторант НАДУ

Нетарифні заходи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні: проблеми та шляхи вирішення

Державна політика у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності передбачає застосування нетарифних методів регулювання. Існуючі проблеми в державному регулюванні у сфері зовнішньоекономічної діяльності свідчать про необхідність комплексного підходу до вибору інструментів державного регулювання та завчасного, об'єктивного і повного обґрунтування необхідності та формату їх застосування.

Ключові слова: нетарифні методи регулювання, зовнішньоекономічна діяльність.

Борисенко О.П. Нетарифные меры государственного регулирования внешнеэкономической деятельности в Украине: проблемы и пути решения

Государственная политика в сфере регулирования внешнеэкономической деятельности предполагает применение нетарифных методов регулирования. Существующие проблемы в государственном регулировании в сфере внешнеэкономической деятельности свидетельствуют о необходимости комплексного подхода к выбору инструментов государственного регулирования и заблаговременного, объективного и полного обоснования необходимости и формата их применения.

Ключевые слова: нетарифные методы регулирования, внешнеэкономическая деятельность.

Borysenko O.P. Non-Tariff Measures of State Regulation of Foreign Economic Activities in Ukraine: Problems and Solutions

Public policy in the regulation of foreign economic activity involves the use of non-tariff regulation methods. Existing problems in state regulation of foreign economic activity shows the need for an integrated approach to the choice of instruments of state control and timely, objective and complete rationale and format of their introduction.

Key words: non-tariff regulation, foreign economic activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується підвищенням уразливості національних господарств унаслідок зростання динамічності глобальних процесів за межами країн, масштабності змін, які не залишають часу для аналізу ситуації і адаптації без значних втрат для економіки країни, розвитку економічної кризи, яка підвищує невизначеність факторів впливу, непередбачуваність наслідків їх дії, зростання ризиків і загроз національним інтересам. У такій ситуації доцільність державного втручання в зовнішньоекономічну діяльність шляхом вжиття адміністративних заходів свідчить про необхідність впливу на зовнішньоекономічні операції з метою обмеження тиску іноземних товарів на внутрішній ринок і посилення позицій національних виробників.

Розвиток зовнішньоекономічних відносин у сучасному світі характеризується тенденціями до зниження рівня митно-тарифного протекціонізму, значного розширення арсеналу нетарифних засобів регулювання, спрямованих на підтримку конкурентоспроможності національних товаровиробників та виходу їх на міжнародні ринки. Динамічність змін у характері і методах регулювання зовнішньоекономічної діяльності в країнах залежить від умов міжнародної торгівлі, цілей і пріоритетів учасників міжнародних відносин, інтенсивності і масштабів інтеграційних процесів. Все це визначає роль і місце в системі державного управління зовнішньоекономічної діяльності заходів нетарифного регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, та виділення невирішених раніше питань. Наукові розробки українських учених з проблем регу-

лювання зовнішньоекономічної діяльності присвячені переважно описовому, класифікаційному та історичному аспектам і констатації наслідків вжиття заходів обмежувально-заборонного характеру, і меншою мірою торкаються комплексного регулювання цієї сфери, визначення співвідношення дії митно-тарифного і нетарифного регулювання, оптимального механізму їх застосування.

Полеміка щодо доцільності та необхідності вжиття заходів нетарифного регулювання ведеться і українськими (В.О.Голубева, І.М.Карамбович, П.В.Пашко, Л.М.Пісьмаченко, В.Т.Пятницький, К.Г.Рогоза, В.В.Чайковська та ін.), і зарубіжними науковцями (О.П.Киреев, О.Шішаєв, М.Богуславський, Г.Вельямінов, Ю.Колосов та ін.). При цьому досліджуються різні аспекти торговельно-політичного механізму, складові його регуляторів, практика застосування нетарифних інструментів, вивчаються проблеми, що виникли у зв'язку із вступом України до Світової організації торгівлі (СОТ), висвітлюються різні аспекти функціонування системи ГАТТ/СОТ. Так, у дисертаційному дослідженні В.О.Голубева [1] досліджувала міжнародно-правові та внутрішні аспекти нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, Л.М.Пісьмаченко [5] - практику застосування нетарифних заходів з погляду економічної політики держави у зовнішньоторговельних відносинах, аналізувала інтеграційні особливості застосування нетарифних засобів в умовах чинних міжнародних правил. Правова регламентація у СОТ, питання формування механізму нетарифного регулювання за умов лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, розмежування методів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності були предметом вивчення В.В.Чайковської [8]. Незважаючи на значну увагу у науковій і спеціальній літературі, що приділяли сучасні науковці питанням нетарифного регулювання, існуючі проблеми в застосуванні зазначених заходів і непередбачувані наслідки їх дії свідчать про необхідність проведення досліджень у зазначеній сфері.

Мета дослідження полягає у вивченні проблем застосування державного механізму регулювання зовнішньої торгівлі нетарифними методами та пошуку шляхів їх розв'язання відповідно до міжнародної практики.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових висновків. Адміністративні методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності формуються на основі вжиття заходів нетарифного регулювання, які являють собою встановлені законами України заборони й обмеження, спрямовані на захист внутрішнього ринку, громадського порядку та безпеки, суспільної моралі, охорону здоров'я та життя людей і тварин, навколишнього середовища, захист прав споживачів товарів, що ввозяться в Україну, а також на збереження національної культурної та історичної спадщини.

Ставлення до використання нетарифних методів регулювання у світовій практиці досить суперечливе. З одного боку, Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ) і СОТ, яка почала функціонувати з 1995 р., офіційно ставлять завдання максимально можливого скасування таких заходів та переходу до регулювання зовнішньої торгівлі винятково тарифними методами. З другого боку, всі країни світу, включаючи і ті, що входили до ГАТТ з дня підписання і які стали членами СОТ з початку її діяльності, використовують різноманітні форми нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Деякі нетарифні заходи не можуть бути усунені, оскільки являють собою проекцію заходів внутрішньої економічної політики на торговельно-економічні відносини з іншими країнами. Нарешті, є і узаконені міжнародною торговельною системою захисні заходи нетарифного регулювання, що мають за мету у встановленому порядку запобігти шкоді, яка завдається національній економіці через різке зростання імпорту іноземних товарів або пом'якшити її, а також заходи, спрямовані на припинення недобросовісної конкуренції з боку іноземних експортерів.

Таким чином, нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі являють собою комплекс заходів обмежувально-заборонного характеру [5], що перешкоджають проникненню іноземних товарів на внутрішні ринки та стимулюють розвиток експортного потенціалу держави як суб'єкта світогосподарських зв'язків.

Існує й інше визначення методів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [8] як сукупності організаційних, управлінських, технічних, інформаційно-реєстраційних, кількісних та інших, не пов'язаних з установами митних платежів і тарифів, заходів впливу, які вживаються органами державної влади з метою забезпечення порядку в процесі зовнішньоекономічної діяльності та реалізації домінуючої економічної політики відповідно до конституційних приписів та міжнародних зобов'язань України.

Мета цих заходів - не тільки посилення конкурентних позицій країни-імпортера, а й захист національної промисловості, охорона життя і здоров'я населення, навколишнього середовища, захист моралі, релігії і забезпечення національної безпеки. Крім того, нетарифні методи використовуються і щодо експортних операцій, а також для захисту національних ринків. Відповідно до класифікації ГАТТ на сучасному етапі в міжнародній практиці вживаються заходи нетарифного регулювання, які можна поділити на п'ять груп [3, с.302-303], а саме:

- заходи, які регламентують, обумовлюють та визначають порядок участі держави в зовнішньоторговельних операціях (способи, на яких воно базується, угоди, договори і т.ін.);
- комплекс заходів, які об'єднують митні й адміністративні імпорتنі формальності, включаючи методи оцінки митної вартості і визначення країни походження товару, форми товаросупровідних документів і вимоги до їх оформлення, товарну класифікацію тарифів;
- технічні бар'єри: стандарти та вимоги, пов'язані із нормами безпеки для національних споживачів і екології, санітарно-ветеринарні норми, вимоги до упакування і маркування товарів;
- кількісні і валютні обмеження імпорту й експорту;
- обмеження, спрямовані на забезпечення повноти та своєчасності сплати платежів та податків - імпорتنі депозити, зміна дисконтної ставки, прикордонний податковий режим і плаваючі збори. Весь комплекс перерахованих заходів реалізується шляхом вжиття заходів економічного (фінансового) впливу і використання інструментів адміністративного регулювання.

Класифікаційні схеми, що дістали міжнародне визнання [3, с. 301-302], у цей час нараховують понад 100 видів нетарифних заходів. Найбільш поширені класифікації заходів, які прямо або опосередковано регулюють зовнішню торгівлю, поділяють на такі типи [4, с. 232-262]: кількісні обмеження, приховані методи торговельної політики, фінансові методи торговельної політики, неекономічні методи регулювання (див. таблицю).

Класифікація нетарифних методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності за основними типологічними ознаками

Тип методу	Види заходів	Інструменти
Кількісні обмеження	Квотування/ Контингентування	Експортні/імпорتنі квоти Глобальні/індивідуальні (контингенти) квоти Сезонні, тарифні квоти
	Ліцензування	Ліцензія разова, генеральна, глобальна, автоматична Розподіл ліцензій через аукціон, за системою наявних переваг, на нецільовій основі найбільш ефективним підприємствам
	Добровільне "обмеження" експорту	Обмеження експорту на основі офіційної міждержавної або неофіційної угоди внаслідок політичного тиску імпортуєчої країни
	Відкриті заборони	Повна, тимчасова, сезонна заборона торгівлі, призупинення видачі ліцензій
Приховані методи торговельної політики	Завуальовані та умовні заборони	Обмеження щодо заходження іноземних суден у внутрішні води, на продаж окремих імпорتنих товарів у роздрібній торговельній мережі країни, вимога дотримання постачальником імпоротної продукції встановлених національних правил і норм
	Технічні бар'єри	Стандартизація, сертифікація Вимоги щодо пакування та маркування Митний, екологічний, фітосанітарний, ветеринарний контроль
	Паратарифні заходи, внутрішні податки і збори	ПДВ, акцизний податок, митний збір, портовий збір тощо
	Політика у рамках держзакупівель	Вимога щодо держзакупівель лише в національного виробника
	Вимога про вміст місцевих компонентів	Контроль частки місцевої продукції у готовій продукції
Фінансові методи торговельної політики	Заходи контролю над цінами	Адміністративне фіксування цін "Добровільне" обмеження експортних цін
	Субсидії	Пряма субсидія експортеру Непряма субсидія через надання пільг Внутрішня субсидія Експортна субсидія
	Експортні кредити	Субсидоване кредитування національних експортерів Державне кредитування іноземних імпортерів Страховання експортних ризиків
	Демпінг	Спорадичний демпінг, навмисний демпінг, постійний демпінг, обернений демпінг, взаємний демпінг, антидемпінгове мито
Неекономічні методи регулювання	Торговельні договори	
	Правові режими	Режим найбільшого сприяння Національний режим Спеціальний режим (митний союз, вільна економічна зона)

Оскільки в системі ГАТТ/СОТ як ідеальна модель розглядається регулювання зовнішньої торгівлі винятково за допомогою тарифних заходів, решта заходів об'єднується під загальною назвою нетарифних. Далеко не всі аналізовані нижче нетарифні заходи застосовуються в Україні, але необхідність послідовного захисту вітчизняних інтересів призведе до перегляду заходів регулювання та форм їх використання. Це підтверджує доцільність вивчення системи нетарифного регулювання в комплексі.

При всьому різноманітті нетарифних заходів, які використовуються як бар'єри, їх умовно розділяють на дві великі групи: економічні та адміністративні. До головних економічних нетарифних заходів належать: паратарифні інструменти (директивна митна оцінка, внутрішні імпорتنі та зрівняльні податки та збори, заходи щодо стимулювання експорту (демпінг, субсидії, експортне кредитування).

Адміністративні нетарифні заходи більш різноманітні: заборона (ембарго), кількісні обмеження (ліцензування і квотування, обмежувальна ділова практика (в тому числі "добровільні" обмеження експорту)), монополістичні заходи, використання з протекціоністською метою стандартів і технічних норм, додаткових митних документів та процедур, правові режими, торговельні угоди, різноманітні види контролю та ін.

Перші діють через механізм ринку та призводять до подорожчання відповідно імпорتنих та експортних товарів, а другі, крім ринкових відносин, обмежують доступ на український ринок імпорتنих товарів і постачання вітчизняних товарів за кордон.

За допомогою заходів кількісного контролю на державному рівні вирішується широке коло завдань загальноекономічного, зовнішньоторговельного і навіть політичного характеру: захист споживача і виробника аналогічних конкуруючих товарів усередині країни, підтримка стабільності на внутрішньому ринку, економія валютних ресурсів, одержання поступок на умовах взаємності від інших країн, обмеження постачання і закупівлі озброєння та військових матеріалів. Кількісні обмеження - це адміністративна форма нетарифного державного регулювання торговельного обороту [4; 5; 8], що визначає кількість і номенклатуру товарів, дозволених до експорту або імпорту.

Невдале застосування останніми роками заходів обмежувального характеру на ринку сільгосп-продукції спричинило численні проблеми і в імпортерів, і в експортерів, і у виробників продукції. Окремі науковці [6] пропонували застосовувати інші методи врегулювання ситуації в країні, наприклад субсидування споживачів, ставлячи на перше місце економічний інтерес товаровиробника.

Досвід застосування обмежувальних і заборонних заходів в Україні доводить необхідність системного дослідження зазначених механізмів, оскільки наслідки цих дій мають негайний характер, зачіпають зовнішньоекономічні відносини на міжнародному рівні, спричиняють фінансові збитки українських товаровиробників.

Кількісне обмеження імпорту в країну може бути досягнуто не тільки за рахунок дій її уряду з введення імпортного тарифу або імпорتنих квот, а й у результаті вжиття заходів урядом країни, що експортує, в рамках так званих "добровільних" обмежень експорту [4]. "Добровільне" обмеження експорту вводиться урядом, як правило, під політичним тиском більш сильної країни, що імпортує, та загрожує вжиттям односторонніх обмежувальних заходів на імпорт у разі відмови "добровільно" обмежити експорт, що завдає шкоди її місцевим виробникам. У такому разі один з торговельних партнерів зобов'язується в рамках офіційної міжурядової або неофіційної угоди про встановлення квот на експорт товару обмежити або, принаймні, не розширювати обсяг експорту.

Поширеними інструментами в державному регулюванні імпорту є приховані обмеження. Зокрема, частину торгівлі сільськогосподарськими продуктами досі контролюють державні або підконтрольні державі кооперативні підприємства. Ці підприємства мають досить багато можливостей, щоб демонструвати прихильність до національних товаровиробників. Як і в багатьох інших країнах світу, процедури сертифікації якості в Україні можна використати для обмеження конкуренції з імпортними товарами [2, с. 26-27]. В Україні такі випадки добре відомі: наприклад зволікання з проведенням сертифікації чи відмови сертифікувати телевізори, автозапчастини, мийні засоби та зубну пасту, зерно.

Митні формальності та особливості здійснення митного контролю також є потужним адміністративним інструментом державного регулювання у сфері зовнішньоекономічних операцій [7].

Установлювати правила гри - монопольне право держави, яка завжди може на власний розсуд інтерпретувати та застосовувати митні процедури і правила.

Зазначені методи державного регулювання створюють на сьогодні основу політики протекціонізму в Україні, хоча застосування регуляторів є несистемним, більше вимушеним заходом під тиском окремих факторів, ніж цілеспрямованою і спланованою дією уряду, має непередбачувані наслідки і потребує особливого дослідження і нового підходу до застосування.

Виходячи із норм СОТ українські науковці-правники визначають методи недискримінаційного національного протекціонізму [8]: загальні захисні застереження щодо всієї економіки в разі, якщо ввезення іноземного товару порушує платіжний баланс країни; захист окремих галузей економіки в разі різкого підвищення ввезення конкуруючих товарів, що завдають істотної шкоди вітчизняним виробникам; захист у разі недобросовісної конкуренції (демпінг, субсидований експорт тощо); підтримка галузі виробництва, що створюється; залучення інвестицій для утворення нових виробничих потужностей, які мають змогу гідно конкурувати на зовнішньому та внутрішньому ринках; порушення загальних міжнародних обмежень на захисні дії держави, якщо вони мають тимчасовий характер, вживаються країною, що розвивається, для запобігання кризі національної економіки; заходи-відповіді на недружні дії інших держав.

Значну увагу науковців привертає пропозиція щодо вдосконалення порядку застосування технічних обмежень як методу нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Введення спеціальних, більш високих, ніж для вітчизняних товарів, технічних вимог та стандартів, що дасть змогу розглянути технічні бар'єри із позиції перешкод імпорту, потребує ретельного дослідження критеріїв їх правомірного застосування в системі методів нетарифного регулювання. Наголошується на тому, що при застосуванні технічних регламентів в умовах членства України в СОТ мають бути враховані ті положення Угоди про технічні бар'єри у торгівлі 1994 р., що дають можливість застосовувати в національній економіці технічні вимоги на принципах недискримінаційності, припустимості його спрямування на охорону невідновлюваних природних ресурсів, мінімізації перешкод у торгівлі, охорони здоров'я населення, полегшення контролю за якістю і безпечністю продукції; захисту навколишнього природного середовища, збереження місцевих технологій, методів і процесів виробництва, що відповідають потребам розвитку України.

У таких умовах сертифікація продукції в зовнішньоекономічній діяльності вже не може обмежуватися функціями та повноваженнями Держстандарту, вона отримує економічний зміст і економічне спрямування. Тому для вжиття своєчасних захисних заходів у вигляді використання такого прихованого методу нетарифного регулювання за зовнішньоекономічними загрозами необхідно створити міжвідомчу координаційну комісію при Кабінеті Міністрів України з метою поступового вдосконалення технічних стандартів та усунення бар'єрів.

У системі методів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності антидемпінгові, антисубсидійні та спеціальні заходи щодо імпорту товарів в Україну розглядаються з позицій запобігання зовнішній недобросовісній конкуренції. Такі заходи мають подвійну природу. З одного боку, вони є санкціями для конкретного іноземного суб'єкта господарювання, діяльність якого є підставою для їх застосування. З другого боку, антисубсидійні та спеціальні заходи стають загальними захисними заходами для інших суб'єктів у системі методів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Якщо взагалі не визнавати ці заходи санкцією, то виникає невідповідність факту наявності несприятливих наслідків певної діяльності та вжиття цих заходів за правопорушення (недобросовісна конкуренція).

Надзвичайно важливими з погляду ефективності та масштабу використання в процесі регулювання зовнішньої торгівлі в Україні є методи адміністративного регламентування. Одним з них є заборони імпорту та експорту. Відкрита форма - повна заборона торгівлі з певними країнами на підставі рішення Ради Безпеки ООН. У цей час режимом санкцій, введених Радою Безпеки ООН відповідно до Розділу VII Статуту ООН, охоплені такі держави: Ангола, Ірак, Лівія, Руанда, Сомалі, Афганістан. Україна як член ООН повинна дотримуватися рішень Ради Безпеки.

Сьогодні Україна відчула на собі наслідки застосування заборони на ввезення окремих видів продукції до інших країн. Так, у лютому 2012 р. Росія ввела заборону на постачання сирів деяких українських виробників через невідповідність якості продукції вимогами Росспожив-

нагляду. В політичних колах навіть ішлося про можливу "продуктову війну" з Росією та політичний й економічний тиск на Україну.

У тому ж лютому 2012 р. до Російської Федерації було заборонено постачання вагонів з українського литва для виключення поставок неякісних вагонів з України. Фахівці в цій галузі вважають, що з огляду на загальні побоювання за якість українських вагонів російські виробники просто намагаються захистити ринок і ввести додаткові протекціоністські заходи.

У березні 2012 р. Україна прийняла рішення про тимчасове обмеження ввезення на територію країни білоруської молочної продукції, оскільки із жовтня минулого року українські ветеринарні інспектори почали реєструвати перевищення вмісту антибіотиків у готовій молочної продукції з Білорусі. У відповідь урядом Республіки Білорусь було висунуто ультиматум про те, що якщо українська сторона в односторонньому порядку не скасує тимчасові обмеження, то білоруська сторона введе заборону на імпорт української продукції, зокрема на олію, сіль, кукурудзу, кондитерські вироби та шроти. На додаток до цього Білорусь як член Митного союзу повідомила Україну про те, що проситиме підтримки в країн-членів Митного союзу щодо введення заборони на імпорт української продукції до країн Митного союзу.

Очевидно, що на сьогодні співпраця між Україною і її зовнішньоторговельними партнерами потребує конструктивного діалогу. Вважається необхідною регламентація в законодавстві такого явища, як "економізація зовнішньої політики", зокрема через доповнення обов'язків представницьких органів України за кордоном щодо запобігання антиконкурентним діям іноземних суб'єктів господарювання та сприяння просуванню на зовнішні ринки вітчизняної продукції.

Разом з тим не можна знімати відповідальність з українських виробників за якість своєї продукції, оскільки жорстка конкурентна політика на сучасних товарних ринках виключає прорахунки як урядів, так і виробників.

Складовою частиною системи адміністративного регламентування є спеціальні вимоги до імпортних, експортних товарів (технічні норми, стандарти, правила). В Україні діють визначені технічні вимоги до ввезених товарів. Розроблено списки товарів, при ввезенні яких має бути пред'явлений сертифікат системи сертифікації Укрседро. Сертифікат видається або після випробування товару українськими сертифікаційними центрами, або після пред'явлення сертифіката країни, із якою Україна уклала угоду про взаємне визнання сертифікатів (такі угоди діють, наприклад, із Німеччиною). У міру того, як насичується внутрішній ринок, Україна все рідше вдається до суворих заходів санітарного контролю.

Нетарифні бар'єри розміщуються, як правило, на головних напрямках державного втручання в економіку і зовнішню торгівлю. Посилення ролі нетарифних обмежень у сучасному протекціоністському арсеналі закономірно висуває їх у центр торговельно-політичних суперечностей між країнами. Це, у свою чергу, породжує спроби організації багатосторонніх переговорів із їх узгодження, послаблення або усунення. Проте при цьому незмінно виявляється низка специфічних проблем, які суттєво ускладнюють такі переговори, зумовлюють їх затяжний характер і найчастіше безрезультатність. В обставинах, що склалися, Українській державі необхідно навчитися захищати свої інтереси в галузі світогосподарських відносин, добиваючись від зарубіжних партнерів рівноцінних умов доступу на свої ринки.

Таким чином, нетарифне регулювання включає всі організаційно-управлінські заходи, які вживаються державою, крім установа митних платежів та тарифів, для впорядкування зовнішньоекономічної діяльності, реалізації власної зовнішньоекономічної політики відповідно до конституційних принципів та міжнародних вимог. Поняття методів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності виходить за межі поняття нетарифних обмежень, адже низка заходів держави в цій сфері має дозвільний, а не обмежувальний характер. Зауважимо, що діапазон впливу на зовнішню торгівлю нетарифних заходів надзвичайно широкий. У кожній групі є так звані крайні заходи, що фактично блокують здійснення небажаних експортно-імпортних операцій з іншими країнами або посилюють контроль за цими операціями, і лише умовно належать до заходів регулювання. Проте переважна більшість нетарифних заходів займає проміжне становище: вони утримують торговельні операції в необхідному обсязі, частково обмежують операції з деякими товарами або країнами, набирають чинності за певних умов або у певні періоди.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку.
При використанні економічних нетарифних заходів останнє слово на ринку залишається за

споживачем: він зберігає свободу вибору і вирішує, придбати більш дорогий імпортований чи більш дешевий аналогічний вітчизняний товар. Вживаючи адміністративних заходів (заборони або обмеження на ввезення і вивезення), держава фактично визначає товарну структуру внутрішнього ринку, обмежуючи його як від імпорту, так і від можливостей виникнення дефіциту вітчизняних товарів на внутрішньому ринку. Покупець у цьому разі позбавляється права на вільний вибір товару. Очевидно, що застосування державою зазначених інструментів має бути надзвичайно виваженим і всебічно прорахованим, забезпечувати створення стабільних, рівних й конкурентних умов функціонування всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, відповідати міжнародним зобов'язанням України, і, що найголовніше, враховувати інтереси вітчизняного споживача.

Питання, порушені в статті, є надзвичайно актуальними і потребують подальших всебічних наукових досліджень, зокрема щодо стратегічних засад формування та реалізації державної регуляторної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел

1. *Голубєва В. О.* Міжнародно-правове та внутрішнє регулювання кількісних обмежень у зовнішньоторговельній діяльності / В. О. Голубєва // Митна справа. - 2001. - № 2. - С. 57-65.
2. Економічне зростання на засадах справедливості. Вибір стратегії для України / Світовий банк: документ для обговорення № 408. - Вашингтон : [б. в.], 1999. - 69 с.
3. Ефективність державного управління / Ю. Бажал, О. Кілієвич, О. Мертенс та ін. ; за заг. ред. І. Розпугенка. - К. : К.І.С., 2002. - 420 с.
4. *Кирєєв А. П.* Международная экономика : в 2-х ч. - Ч. 1. Международная микроэкономика: движение товаров и факторов производства : учеб. пособие для вузов / А. П. Кирєєв. - М. : Междунар. отношения, 1998. - 416 с.
5. *Пісьмаченко Л. М.* Нетарифне регулювання як інструмент економічної політики держави у зовнішньоторговельних відносинах / Л. М. Пісьмаченко // Економіка та держава. - 2007. - № 9. - С. 60-63.
6. *Рогоза К. Г.* Проблеми квотування та митних тарифів на ринку зерна України / К. Г. Рогоза // Наук. вісн. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України : зб. наук. пр. - 2011. - Т. 12. - Вип. 168. - Ч. 2. - (Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес). - режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/oc_gum/nvnaueamb/texts.html
7. *Усков М. О.* Інструменти зовнішньоторговельної політики як чинник подолання асиметрії соціально-економічного розвитку регіонів / М. О. Усков // Економіка і регіон. - Полтава : ПолтНТУ, 2009. - № 3 (22). - С. 26-32, 31.
8. *Чайковська В. В.* Розмежування методів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності: правовий аспект / В. В. Чайковська // Вісн. Одес. нац. ун-ту. Правознавство. - Одеса : [б. в.], 2007. - Т. 12. - Вип. 12 - С. 79-86.

УДК 35.088.6(477):005.8

Загайнова Л.І.,

кандидат фізико-математичних наук,
старший науковий співробітник,
вчений секретар ІПДУМС НАДУ

Проектне забезпечення інституційного розвитку Національної академії державного управління при Президентові України

На основі міждисциплінарної бази знань, сучасних наукових підходів Інститутом проблем державного управління та місцевого самоврядування розроблено проектне та програмне забезпечення інституційного розвитку Національної академії державного управління при Президентові України, яке спрямоване на підвищення ефективності й результативності освітньої, наукової, експертно-консультативної та інформаційно-аналітичної діяльності Національної академії, реалізацію завдань щодо якісного оновлення системи професійної підготовки державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування і формування інноваційної інфраструктури ефективного трансферу результатів освітньої роботи та наукових досліджень у державне управління України.

Ключові слова: Національна академія державного управління при Президентові України, державне управління, інституціоналізація, підготовка кадрів, система наукових досліджень.